

ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ІНТЕРАКТИВНИМИ МЕТОДАМИ НАВЧАННЯ

PEDAGOGICAL ASPECTS OF FORMING COMMUNICATIVE COMPETENCE OF STUDENTS BY INTERACTIVE STUDY METHODS

У статті розглянуто педагогічні аспекти формування комунікативної компетентності студентів інтерактивними методами навчання при викладанні дисципліні «Основи теорії мовної комунікації» у ЗВО. Розглянуто методологічну основу інтерактивного навчання та запропоновано модель особистості спеціаліста з вищою освітою з відповідними характеристиками.

Зазначено, що сьогодні у ЗВО використовуються найрізноманітніші технології інтерактивного навчання: тренінги, дискусії, кооперативне навчання, командні ігри, кейс-технології, технології мозкового штурму, проектного навчання та ін. Досягнути визначених цілей запропоновано за допомогою навчання у співробітництві (cooperative learning), або навчання у парах-малих групах. Сутність такого навчання полягає у спільному оволодінні знаннями, уміннями, навичками на індивідуальному рівні на основі набуття досвіду кооперації зусиль із розв'язання навчальних завдань за допомогою обміну інформацією, постановки питань, взаємостимулювання, усвідомлення відповідальності за результати навчання.

Констатовано, що кооперативна навчальна діяльність здебільшого реалізується як модель навчання у малих групах для досягнення спільної мети. Головна ідея навчання у співробітництві – вчитися разом, а не просто щось виконувати разом. Ефективність інтерактивного навчання забезпечується дотриманням основних принципів: принцип активності; принцип діяльності; принцип навчання через практику комунікації і досвід та інші.

Визначено принципи та педагогічні умови організації роботи малих груп студентів при навчанні дисципліні «Основи теорії мовної комунікації». Під час проектування етапів застосування кооперативного навчання у малих групах запропоновано таку структуру заняття: організаційна структура, часова структура, методична структура тощо. Запропоновано загальну схему етапів та базовий сценарій заняття, узагальнено результати анкетування студентів щодо ефективності застосування кооперативного навчання у малих групах.

Ключові слова: студенти, інтерактивні методи навчання, кооперативна робота в групах, комунікативні навички.

The article examines the pedagogical aspects of the formation of the communicative competence of students in interactive methods of training in the academic discipline "Fundamentals of the theory of movable communication". The methodological basis of the interactive training was reviewed and the model of the specialty of the specialist with great illumination and outstanding characteristics was proposed. It has been appointed that these days has developed the most innovative technologies of interactive training: trainings, discussions, cooperative training, team games, case-technologies, brainstorming technologies, project training and others. Achieving significant goals is proponent for additional training in cooperative learning, or training in para-small groups. The essence of such a learning spells knowledge, wisdom, and learning on an individual basis on the basis of the beginning of cooperation, the reason for the establishment of the initial tasks for the additional exchange of information, setting meals, bridge, recognition of the results of the training. It was stated that the cooperative initial activity of the community is realized as a model of training in small groups to achieve good health. The main idea of learning from spivrobitnitstv is to read at once, and not just to learn at once. The effectiveness of interactive learning is ensured by the following basic principles: the principle of activity; the principle of activity; the principle of learning through the practice of communication. The principles of pedagogical mind and organization of work for small groups of students in the course of the discipline "Fundamentals of the theory of movable communication" were determined. Under the hour of designing stages of cooperative training in small groups, the following occupational structure was proposed: organizational structure, hourly structure, methodical structure, too. A general scheme of stages and a basic employment scenario was proposed, and the results of a student survey on the effectiveness of cooperative training in small groups were discussed.

Key words: students, interactive teaching methods, cooperative work in groups, communication skills.

УДК 378.1:37
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/61.1.34>

Кондрашова О.В.,

канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри лінгводидактики
та журналістики
Кременчуцького національного
університету імені Михайла
Остроградського

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сьогодні, в умовах геополітичних змін і катаклізмів, стрімко підвищуються вимоги до фахівців, які були б здатні забезпечити функціонування усіх галузей промисловості, освіти, інфраструктури України тощо. Тому у сучасних умовах пріоритетами стають комунікативна компетентність працівників та керівників, знання мов, хмарні технології та соціальний контекст технологій та баз даних, здатність до взаємодії тощо [3].

Методики ж викладання студентам освітніх компонентів у ЗВО, що засновані на традиційних

підходах у навчанні, мають характерні вади і не здатні замінити інші, більш інноваційні технології, що стимулюють до творчої та командної роботи. Тому підвищується роль інтерактивних методів, що включають творчі та дослідницькі завдання. Такі методи здатні викликати інтерес студентів, вони заохочують активну участь кожного в навчально-виховному процесі, звертаються до почуттів кожного учасника, сприяють ефективному засвоєнню матеріалу, мають багатогранний вплив на студентів, дозволяють надавати відгуки, формувати життєві навички та сприяють зміні поведінки [8].

Науковці визначають такі основні переваги інтерактивних методів навчання студентів: вони забезпечують щільну взаємодію студентів з викладачами та студентами; створюють умови для активної діяльності студентів у навчальному процесі; сприяють швидкому формуванню комунікативних навичок; дозволяють враховувати їх пізнавальні інтереси і зацікавлення; сприяють здоровій співпраці за рахунок навчального змагання; розкривається життєвий досвід студентів тощо [4].

Отже, проблема застосування інтерактивних методів навчання студентів ЗВО є на сьогодні актуальною при підготовці майбутніх фахівців різних спеціальностей, особливо при розгляді її аспектів під час формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців.

Аналіз наукових джерел і публікацій. Аналіз наукових праць показав, що науковці приділяють належну увагу дидактичним проблемам, зокрема таким її аспектам, як: теоретичні засади компетентнісного підходу в педагогіці (В. Луговий), психології (П. Гальперін); реалізація компетентнісного у підході в освіті (Л. Корольова). Теоретичні та практичні розробки в галузі методичних інновацій у вищій школи, що пов'язані із застосуванням інтерактивних методів навчання належать В. Гузєву, А. Гіну, О. Пометун, Л. Пироженко. Теорія та практика інтерактивного навчання, проблеми впровадження інтерактивних технологій представлені у численних наукових працях (Н. Коломієць, О. Комар, І. Луцик, О. Пехота, О. Пометун та ін.).

Перераховані цими ученими вимоги до процесу навчання та інтерактивних технологій відображають наявність певних суперечностей під час навчання студентів у ЗВО:

- між необхідністю креативного навчання студентів та інерційністю застарілих методичних підходів у ЗВО;

- між зростаючими вимогами до компетентностей студентів та традиційною системою викладання дисциплін у ЗВО, що не здатна це повністю забезпечити.

Мета статті – розглянути педагогічні аспекти формування комунікативної компетентності студентів інтерактивними методами навчання при викладанні дисципліни «Основи теорії мовної комунікації» у ЗВО.

Виклад основного матеріалу. Розглянемо методологічну основу інтерактивного навчання. Нами, для проведення дослідження, обрані такі основні підходи:

- системний підхід (знання вибудовуються у свідомості за схемою: основні наукові поняття – основні положення теорії – наслідки – застосування;

- компетентнісний підхід (спрямованість освітнього процесу на формування і розвиток ключових життєвих та професійних компетентностей особистості);

- особистісно орієнтований підхід (основою особистісно орієнтованої освіти є гуманізація: вияв поваги й довіри, розуміння і врахування запитів, інтересів, цілей, і відповідний вплив на процес їхнього формування);

- комплексний підхід (застосування закону діалектики, відповідно до якого кожне явище слід розглядати в усіх зв'язках і опосередкуваннях, брати кожне у єдності спільного, індивідуального й одиничного);

- синергетичний підхід (науковий напрям теорії самоорганізації, що формулює принципи самоорганізації, які діють на всіх структурних рівнях матерії).

Аналіз наукових досліджень з проблеми комунікативної компетентності, потреб роботодавців дозволив розробити модель особистості спеціаліста з вищою освітою з відповідними характеристиками, а це: сформованість загальнолюдських і національних цінностей; якісна базова підготовленість фахівця певної спеціальності; здатність до комунікації та взаємодії; здатність до прийняття рішень, гнучкість мислення; прагнення до самовдосконалення і здобуття нових умінь у сфері професійних інтересів; мотивація до праці і переконаність в обраному шляху; висока соціальна активність у всіх сферах життєдіяльності; здатність до ефективної роботи в групі, толерантність та емоційна врівноваженість тощо.

Термін «інтерактивний» з англійської мови означає «взаємодіючий». Ще його називають «діалогове навчання», а це означає здатність взаємодіяти, вести діалог з чим-небудь (наприклад, комп'ютером) або ким-небудь (людиною) [5]. Учені О. Пометун та Л. Пироженко зазначають, що сутність інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умов постійної, активної взаємодії всіх учнів [6].

Сьогодні у ЗВО використовуються найрізноманітніші технології інтерактивного навчання: тренінги, дискусії, кооперативне навчання, командні ігри, кейс-технології, технології мозкового штурму, проектного навчання та ін.

Досягнути визначених нами цілей можливо, на нашу думку, за допомогою навчання у співробітництві (cooperative learning), або навчання у парах-малих групах. Ця форма навчання виникла в 20-ті роки ХХ ст. на концептуальних засадах соціал-конструктивізму Л. Виготського та мета-когнітивізму Дж. Флейвеля. Її також активно використовували прихильники прагматизму та суб'єктивізму, однак розробка технологій навчання у співробітництві почалася лише в 70-х роках ХХ ст. (Великобританія, Канада, Австралія, Ізраїль та ін.). Ідеологія ж навчання у співробітництві була розроблена групами американських педагогів з університету Джона Хопкінса, університету Міннесота (Р. Джонсон і Д. Джонсон) і групою Дж. Аронсона

з Каліфорнії, а також групою Ш. Шаран Тель-Авівського університету в Ізраїлі.

Сутність такого навчання полягає у спільному оволодінні знаннями, уміннями, навичками на індивідуальному рівні на основі набуття досвіду кооперації зусиль із розв'язання навчальних завдань за допомогою обміну інформацією, постановки питань, взаємостимулювання, усвідомлення відповідальності за результати навчання [2].

Кооперативна навчальна діяльність здебільшого реалізується як модель навчання у малих групах для досягнення спільної мети. Головна ідея навчання в співробітництві – вчитися разом, а не просто щось виконувати разом.

Нами враховані такі аспекти при структуруванні заняття з кооперативного навчання, а це: позитивна взаємозалежність, яка полягає в усвідомленості того, що зусилля кожного члена групи потрібні та незамінні для успіху всіх; безпосередня особистісна взаємодія, яка стимулює навчальну діяльність за допомогою підтримки один одного. Дуже важливим тут ми вважаємо також існування ефекту соціалізації і формування саме комунікативних вмінь.

Варто зазначити, що ефективність інтерактивного навчання забезпечує дотримання визначених основних принципів: принцип активності; принцип діяльності; принцип навчання через практику комунікації і досвід; принцип відкритості; принцип зворотного зв'язку; принцип систематичності у навчанні та інші.

В організації роботи малих груп при вивченні навчальних дисциплін професійного спрямування рекомендують спиратися на принципи ефективності кооперативного навчання (за Д. Джонсоном): позитивна взаємозалежність (кожний студент повинен знати матеріал і забезпечити його вивчення іншими); взаємодія підтримки «пліч-о-пліч» (безпосередній взаємообмін та сприяння іншим у виконанні завдань); індивідуальна відповідальність шляхом оцінювання кожного іншими членами групи; вміння спільно працювати (становлення довірливих взаємин, продуктивне спілкування, конструктивне розв'язання конфліктів); групова обробка результатів (обговорення ефективності виконання завдань) [1].

Нами враховано, що застосування кооперативного навчання у малих групах доцільне з метою: закріплення та актуалізації розглянутого на лекціях і семінарах матеріалу; взаємодопомоги у самостійному вивченні фрагментів навчальної теми; взаємоконтролю засвоєння самостійно опрацьованих одиниць навчальної інформації; взаємостимулювання та взаємооцінювання розвитку особистісно-професійних новоутворень та їх критичного осмислення [7].

При організації роботи малих груп студентів при викладанні дисципліни «Основи теорії мовної

комунікації» ми дотримувалися таких педагогічних умов: добір завдань професійного характеру, що викликають зацікавленість у всіх студентів і є для них особистісно значущими; можливість «міграції» членів групи, що позбавляє стереотипності в роботі та розвиває здатність до адаптації в іншій групі; варіювання рівня складності завдань; атмосфера колективного моніторингу успішності розв'язання поставлених навчальних завдань; позиція викладача – консультант-фасилітатор.

При викладанні цієї дисципліни можуть також проводитися професійно-орієнтовані ігри, що мають професійну тематику, сприяють розвитку творчого мислення, формуванню практичних комунікативних навичок та вмінь, що допомагають взаємодіяти під час колективного розв'язання завдань на заняттях.

Під час проектування етапів застосування кооперативного навчання у малих групах викладачем відпрацьовується структура заняття: організаційна структура, часова структура, методична структура тощо.

До організаційної структури входить: планування етапів заняття, підготовка до проведення; управління увагою на різних етапах та розробка її принципів (активності, творчості, відпрацювання навичок роботи у групі, управління динамікою, змагальності і т.ін.), порядок розподілу учасників на підгрупи.

Методична структура занять включає: основні принципи та засади роботи у групі, інструкцію-порадник, систему оцінювання діяльності студентів, сценарії, завдання на самостійне відпрацювання, порядок використання технічних засобів і наочних приладь, порядок використання матеріалів для презентацій тощо.

Часова структура занять визначає часові етапи їх проведення: підготовчий етап, вступна частина, основна частина, підбиття підсумків та оцінювання учасників, аналіз роботи в кожній групі та динаміки процесів тощо.

За допомогою методичних прийомів на заняттях вдається змоделювати різні ситуації професійної діяльності фахівців, активізувати процес формування комунікативних навичок, сприяти атмосфері креативності на занятті тощо.

Можна запропонувати таку загальну схему етапів заняття. Підготовчий етап: 1) пошук та опрацювання студентами рекомендованої літератури, статей за темою, що запропонована для обговорення; 2) визначення структури, часу, вимог до заняття; 3) підбір цікавих комунікативних проблем та ситуацій, що потрібно обговорити у групах; 4) підбір практичного матеріалу з професії тощо.

При цьому базовий сценарій самого заняття може бути таким: визначення теми згідно спеціальності; розподіл учасників за командами; команди самі обирають капітанів та спікера; спікери є представником команди; кожна гіпотеза розглядається у командах;

команда формує презентацію та доповідь шляхом дискусій та узгодження точок зору тощо.

Важливо, щоб студенти заздалегідь знали і розуміли критерії оцінювання успішності їх роботи в групі (активність у роботі, комунікативні навички, ефективність взаємодії в групі, доцільний розподіл ролей, вживання доцільних термінів та понять, розвинутість операцій мислення, словниковий запас і т. ін).

Анкетування студентів після пілотажного експерименту показало, що, що їм подобається кооперативне навчання у малих групах (вказали про це 88%), вони зрозуміли принципи роботи в групах (вказали про це 78%), набули нових комунікативних навичок спілкування в групах (76%). До того ж 64% опитаних вказали, що у ЗВО, на їх погляд, необхідно використовувати і традиційні, і нові технології навчання; а 68% студентів зазначили, що інтерактивні методи навчання краще впливають на формування саме комунікативних навичок.

Таким чином, аналіз педагогічних аспектів формування комунікативної компетентності студентів ЗВО інтерактивними методами навчання дозволив сформулювати наступні **ВИСНОВКИ**:

1. У статті розглянуто педагогічні аспекти формування комунікативної компетентності студентів інтерактивними методами навчання при викладанні дисципліні «Основи теорії мовної комунікації» у ЗВО. Розглянуто методологічну основу інтерактивного навчання та запропоновано модель особистості спеціаліста з вищою освітою з відповідними характеристиками.

2. Досягнути визначених цілей запропоновано за допомогою навчання у співробітництві (cooperative learning) або навчання у парах-малих групах. Сутність такого навчання полягає у спільному оволодінні знаннями, уміннями, навичками на індивідуальному рівні на основі набуття досвіду кооперації зусиль із розв'язання навчальних завдань за допомогою обміну інформацією, постановки питань, взаємостимулювання, усвідомлення відповідальності за результати навчання.

3. Визначено принципи та педагогічні умови організації роботи малих груп студентів при навчанні дисципліні «Основи теорії мовної комунікації». Під час проектування етапів застосування кооперативного навчання у малих групах запропоновано таку структуру заняття: організаційна структура, часова структура, методична структура тощо.

4. Запропоновано загальну схему етапів та базовий сценарій заняття, узагальнено результати анкетування студентів щодо ефективності застосування кооперативного навчання у малих групах.

У подальшому планується розробка педагогічної технології навчання студентів дисципліні «Основи теорії мовної комунікації».

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Білан Н. Комунікативний метод навчання іноземних мов студентів немовних ВНЗ. Молодь і ринок. 2012. № 5. С. 149–153.
2. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології. Київ : Академвидав, 2004. С. 338–339.
3. Керницький О.М., Пасічник В.І., Васищев В.С. Педагогічні особливості ігрового моделювання при навчанні слухачів магістратури вищого військового навчального закладу. *Зб.наук.пр. «Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальній школах»*. Зап.: КПУ, 2020. № 73/2020. С. 33.
4. Кузнецова О.В., Одарченко В.І. Метод проєктів – сучасна технологія навчання в умовах Нової української школи. *VIRTUS*. 2017. № 14. С. 74–77.
5. Лалак Н. В. Інтерактивна модель навчання студентів: проблеми та перспективи. Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія «Педагогіка. Соціальна робота» : збірник наукових праць ЗОІППО. № 1 (27). 2017. Вип. 20. С. 69–70.
6. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : за ред. О. І. Пометун. Київ : Видавництво А.С.К., 2004. 136 с.
7. Кузякіна М. Реалізація проєктної методики навчання іншомовного спілкування студентів економічних спеціальностей. *Гуманізація навчально-виховного процесу: зб. наук. праць*. 2012. Спецвип. 8. Ч. II. С. 27–32.
8. Sava Raluca. Using interactive methods in teaching accounting. *Studies in Business and Economics*, no. 11(2), 130–139.